

Nr 23

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att sälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 17 mars 1967 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 99, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) medge, att Kungl. Maj:t fr. o. m. den 1 juli 1967 tills vidare inom vissa höjda värdegränser dels beslutar om försäljning av viss staten och allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, dels bemyndigar vissa myndigheter att sälja sådan egendom,

2) medge, att Kungl. Maj:t fr. o. m. den 1 januari 1968 tills vidare utan begränsning till värdet beslutar om försäljning av staten tillhörig mark till kommun för samhällsbyggnadsändamål,

3) besluta, att en stats-kommunal marknämnd skall inrättas den 1 januari 1968.

Föredragande departementschefen, statsrådet Sträng, har anfört följande.

»Riksdagen har sedan lång tid för ett budgetår i sänder bemyndigat Kungl. Maj:t att utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning m. m. av staten eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom. Det nu gällande bemyndigandet avser budgetåret 1966/67. Nytt bemyndigande bör nu utverkas.

Kungl. Maj:ts förslag i ämnet har som regel inneburit oförändrade riktlinjer beträffande förfarandet vid försäljningarna. Vid några tillfällen har uppjusteringar föreslagits av värdegränsen för såväl Kungl. Maj:ts försäljningsrätt som för befogenheten att delegera denna rätt.

Propositionerna i ämnet har alltså oftast från år till år haft samma innebörd. Enligt min mening bör det vara tillräckligt att riksdagens samtycke inhämtas, när fråga är om ändringar av de allmänna riktlinjerna eller värdegränserna. Jag förordar alltså att det nu föreslagna bemyndigandet får gälla tills vidare. Härigenom befrias riksdagen från dessa rutinbetonade ärenden.

Som framgått av det tidigare anförda är nu gällande bemyndigande begränsat till fastighet, vars taxeringsvärde eller vid särskild uppskattning utrönta saluvärde inte överstiger visst belopp. Jag anser att värdegränserna

bör höjas i detta sammanhang. Den delegering av beslutanderätten som på så sätt sker medför bl. a., att handläggningstiderna i vissa försäljningsärenden kan förkortas. Jag förordar därför, att Kungl. Maj:t skall äga att utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av fast egendom som förvaltas av postverket, televerket, statens järnvägar, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen (fr. o. m. den 1 juli 1967 statens vägverk), luftfartsverket, statens vattenfallsverk och domänstyrelsen när taxerings- eller uppskattningsvärdet ej överstiger 500 000 kr., samt av annan fast egendom, när värdet uppgår till högst 300 000 kr. Jag föreslår vidare, att Kungl. Maj:t därvid får befogenhet att åt nyssnämnda verk och styrelser överlämna beslutanderätten rörande försäljning av sådan egendom, vars värde inte överstiger 300 000 kr., åt annan central förvaltningsmyndighet, då värdet inte överstiger 150 000 kr., samt åt länsstyrelse, såvitt angår allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, vars värde inte överstiger 100 000 kr.

Vad beträffar befogenheten att till central förvaltningsmyndighet överlämna rätten att utan ersättning avstå obebyggd statlig mark, som fordras till järnväg eller allmän väg, bör värdegränsen höjas från 10 000 till 25 000 kr. och arealgränsen från fem till tio hektar.

Beträffande sättet och villkoren för försäljningarna förordar jag, att i huvudsak samma föreskrifter skall gälla som för innevarande budgetår.

Under hänvisning till vad chefen för inrikesdepartementet denna dag anför vid anmälan av förslag angående riktlinjer för bostadspolitiken m. m. föreslår jag, att ett speciellt bemyndigande begärs hos riksdagen i fråga om försäljning av statlig mark till kommun för samhällsbyggnadsändamål.

Jag föreslår alltså, att Kungl. Maj:t begär riksdagens medgivande att fr. o. m. den 1 januari 1968 t. v. sälja mark, oberoende av dess värde, till kommun för nyss angivet ändamål. Jag förordar vidare, att denna försäljningsrätt, när markens taxerings- eller uppskattningsvärde inte överstiger 1 milj. kr., får delegeras till fortifikationsförvaltningen och domänstyrelsen. Samma regel bör gälla för statens förhandlingsnämnd såvitt avser markförsäljning, där nämnden erhållit uppdrag av vederbörande markförvaltande myndighet att förhandla med kommun. Kungl. Maj:ts befogenhet att delegera beslutanderätten till övriga markförvaltande myndigheter bör få samma räckvidd som i fråga om försäljning i allmänhet av statliga fastigheter.

Beträffande förfarandet vid överlåtelse av mark till kommun för samhällsbyggnadsändamål får jag hänvisa till vad chefen för inrikesdepartementet anför vid anmälan av sitt nämnda förslag. Jag förordar alltså, att därvid angivna riktlinjer för statens markförsäljningar, inklusive handlägningsproceduren, skall tillämpas. I enlighet härmed föreslår jag, att en stats-kommunal marknämnd inrättas den 1 januari 1968 med uppgift bl. a. att vid oenighet mellan förhandlingsparterna om pris och övriga villkor meddela för staten—säljaren bindande beslut i dessa frågor. Kostnaderna

för nämnden bör tills vidare bestridas från sjunde huvudtitelns kommittéanslag.

Enligt riktlinjerna tillförs statens förhandlingsnämnd en ny arbetsuppgift, nämligen att svara för samordningen i vissa markförsäljningsärenden. Som jag tidigare berört innefattar denna uppgift att nämnden bör åta sig att efter överenskommelse föra förhandlingar för markförvaltande myndighets räkning och i dess ställe slutligt handlägga försäljningsärende.

Liksom tidigare bör riksdagen årligen få en redogörelse för de försäljningar som med stöd av dessa bemyndiganden verkställts under närmast föregående kalenderår.»

I samband härmed har utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 819 av herrar *Bengtson* och *Dahlén*, likalydande med II: 1023 av herrar *Ohlin* och *Hedlund*, vari hemstälts, att riksdagen måtte *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag som syftar till att ge planverket och byggnadsstyrelsen uppgiften att gemensamt — i samråd med kommuner, statliga och kyrkliga myndigheter — utreda och kartlägga det statliga och kyrkliga markbehovet på längre sikt, *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till förenkling och effektivisering av formerna vid förhandlingar om försäljning av kyrklig jord samt till ändringar i kyrkliga försäljningslagen m. m. som eventuellt kan föranledas därav, *dels* med avslag å Kungl. Maj:ts förslag att statens förhandlingsnämnd tilldelas uppgiften att svara för samordningen i vissa statliga markförsäljningsärenden besluta att byggnadsstyrelsen tilldelas denna uppgift, *dels* med avslag på Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en stats-kommunal marknämnd besluta att statens mark göres exproprierbar enligt expropriationslagen samt *dels* besluta att sådan kyrklig mark, som staten har formell äganderätt till och som därför hittills ej omfattats av bestämmelserna, göres exproprierbar enligt expropriationslagen.

2) I: 820 av herrar *Hübinette* och *Enarsson* och II: 1024 av fröken *Wetterström*, i vilka likalydande motioner hemstälts, att riksdagen måtte avslå det i proposition nr 99 framlagda förslaget om inrättande av en statskommunal marknämnd.

Utskottet får beträffande det närmare innehållet i motionerna hänvisa till motionerna II: 1023 och I: 820.

Utskottet. Såsom departementschefen inledningsvis anfört i propositionen nr 99 har riksdagen sedan lång tid för ett budgetår i sänder bemyndigat Kungl. Maj:t att utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning m. m. av staten eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom. För innevarande budgetår gäller sålunda av 1966 års riksdag meddelat sådant bemyndigande (prop. 1966: 27, JoU 5, rskr 117). Med hänsyn till att Kungl. Maj:ts förslag i ämnet oftast från år till år haft samma innebörd

I† *Bihang till riksdagens protokoll 1967. 10 saml. Nr. 23—24*

anser utskottet i likhet med departementschefen det vara tillräckligt att fr. o. m. nästa budgetår riksdagens samtycke inhämtas endast när fråga är om ändringar av de allmänna riktlinjerna beträffande förfarandet vid försäljningarna eller av värdegränserna för Kungl. Maj:ts försäljningsrätt och befogenhet att delegera denna rätt. I fråga om det nya bemyndigandet för Kungl. Maj:t föreslås i propositionen vissa höjningar av nyssnämnda värdegränser, medan beträffande sättet och villkoren för försäljningarna förordas att i huvudsak samma föreskrifter skall gälla som för innevarande budgetår. Vad Kungl. Maj:t i nu berörda hänseenden föreslagit föranleder ingen erinran från utskottets sida.

I propositionen nr 99 föreslås vidare — i anslutning till vad chefen för inrikesdepartementet anfört i propositionen nr 100 angående riktlinjer för bostadspolitik, m. m. — att Kungl. Maj:t medges att fr. o. m. den 1 januari 1968 tills vidare utan begränsning till värdet sälja staten tillhörig mark till kommun för samhällsbyggnadsändamål. Beträffande förfarandet vid dessa marköverlåtelser hänvisar chefen för finansdepartementet till vad i propositionen nr 100 anförts härom och förordar att därvid angivna riktlinjer för statens markförsäljningar, inklusive handlägningsproceduren, skall tillämpas. I enlighet därmed föreslås att en statskommunal marknämnd inrättas den 1 januari 1968 med uppgift bl. a. att vid oenighet mellan förhandlingsparterna om pris och övriga villkor meddela för statens säljaren bindande beslut i dessa frågor. Enligt sagda riktlinjer avses vidare statens förhandlingsnämnd svara för samordningen i vissa markförsäljningsärenden. Uppgiften innefattar att nämnden bör åta sig att efter överenskommelse föra förhandlingar för markförvaltande myndighets räkning och i dess ställe slutligt handlägga försäljningsärenden.

Utskottet vill för sin del framhålla att allmän enighet torde råda beträffande vikten av att kommunernas markanskaffning i görligaste mån förenklas. Enligt utskottets mening ligger Kungl. Maj:ts förslag väl i linje med detta syfte. Utskottet har sålunda inte något att erinra mot att riksdagen lämnar Kungl. Maj:t det begärda medgivandet att sälja staten tillhörig mark till kommun för samhällsbyggnadsändamål. Likaså ansluter sig utskottet till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om riktlinjerna för förfarandet vid berörda marköverlåtelser samt beträffande inrättandet av en statskommunal marknämnd med av Kungl. Maj:t angivna uppgifter. Härav följer, att utskottet avstyrker yrkandena i motionsparen I: 819 och II: 1023 samt I: 820 och II: 1024 om avslag på Kungl. Maj:ts förslag vad gäller inrättandet av sagda nämnd ävensom att utskottet anser att yrkandet i förstnämnda motionspar att statens mark skall göras exproprierbar enligt expropriationslagen icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottets ställningstagande innebär vidare, att utskottet ej biträder yrkandet i motionerna I: 819 och II: 1023 att byggnadsstyrelsen skall tilldelas uppgiften att svara för samordningen i

berörda markförsäljningsärenden. Förslaget i samma motioner att viss kyrklig mark skall göras expropriierbar enligt expropriationslagen finner utskottet ej heller böra föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Såsom anförts i propositionen nr 100 torde frågan om vidgad expropriationsrätt till kyrklig mark få tas upp till prövning i justitiedepartementet.

Vad slutligen gäller de i motionerna I: 819 och II: 1023 framförda yrkandena i fråga om kartläggning av det statliga och kyrkliga markbehovet på längre sikt samt rörande förenkling och effektivisering av formerna vid förhandlingar om försäljning av kyrklig jord m. m. finner utskottet någon särskild åtgärd av riksdagen ej vara erforderlig.

De uttalanden och förslag i propositionen nr 99 vilka ej särskilt berörts i det föregående har ej gett anledning till invändning från utskottets sida.

Med åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

1) medge, att Kungl. Maj:t fr. o. m. den 1 juli 1967 tills vidare utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall beslutar om försäljning av staten eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, om taxeringsvärdet på egendomen uppgår till högst 500 000 kr., då egendomen förvaltas av postverket, televerket, statens järnvägar, statens vägverk, luftfartsverket, statens vattenfallsverk eller domänstyrelsen, samt i annat fall till högst 300 000 kr., eller, om taxeringsvärde inte är åsatt, det vid särskild uppskattning utränta saluvärdet uppgår till högst nämnda belopp;

2) medge, att Kungl. Maj:t därvid i huvudsaklig överensstämmelse med de i det föregående angivna riktlinjerna föreskriver de former och villkor under vilka försäljningarna skall äga rum, med rätt för Kungl. Maj:t att, om så anses lämpligt, överlämna beslutanderätten rörande försäljningen åt nyssnämnda myndigheter, när fråga är om egendom vars taxeringsvärde eller, om sådant värde inte är åsatt, uppskattningsvärde inte överstiger 300 000 kr., åt annan central förvaltningsmyndighet, när sagda värde inte överstiger 150 000 kr., samt åt länsstyrelse, såvitt angår allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, när enahanda värde inte överstiger 100 000 kr.;

3) förklara, att vad sålunda medgetts rörande försäljning av staten tillhörig fast egendom skall gälla beträffande avstående utan ersättning av statlig mark som erfordras till järnväg eller allmän väg, varvid dock rätten att besluta om dylikt avstående får av Kungl. Maj:t överlämnas till central förvaltningsmyndighet endast när det gäller obebyggt

område av högst tio hektars yta eller 25 000 kronors värde;

4) medge, att Kungl. Maj:t fr. o. m. den 1 januari 1968 tills vidare utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall beslutar om försäljning av staten tillhörig mark till kommun för samhällsbyggnadsändamål;

5) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 819 och II: 1023, såvitt nu är i fråga, godkänna att statens förhandlingsnämnd fr. o. m. den 1 januari 1968 tillförs uppgiften att svara för samordningen i de markförsäljningsärenden som omförmälts i det föregående;

6) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 819 och II: 1023 samt I: 820 och II: 1024, förstnämnda motionspar såvitt nu är i fråga, besluta, att en stats-kommunal marknämnd skall inrättas den 1 januari 1968;

7) lämna motionerna I: 819 och II: 1023 utan åtgärd såvitt däri påyrkats att viss kyrklig mark skall göras expropriierbar enligt expropriationslagen;

8) medge, att Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med de i det föregående angivna riktlinjerna föreskriver de former och villkor under vilka försäljningarna enligt p. 4 skall äga rum, med rätt för Kungl. Maj:t att, om så anses lämpligt, överlämna beslutanderätten åt fortifikationsförvaltningen och domänstyrelsen samt åt statens förhandlingsnämnd — såvitt avser försäljning rörande vilken markförvaltande myndighet uppdragit åt nämnden att förhandla — när fråga är om mark, vars taxeringsvärde eller, om sådant värde inte är åsatt, uppskattningsvärde inte överstiger 1 milj. kr.;

9) förklara, att vad sålunda medgetts rörande försäljning av staten tillhörig fast egendom skall gälla även beträffande byte samt upplåtelse under åborätt eller tomträtt av sådan egendom;

10) uttala att, oavsett de sålunda lämnade medgivandena, i författning eller eljest i särskild ordning meddelade föreskrifter angående rätt för Kungl. Maj:t eller förvaltningsmyndighet att sälja, byta eller under åborätt eller tomträtt upplåta staten tillhörig fast egendom alltjämt skall gälla;

11) lämna motionerna I: 819 och II: 1023 utan åtgärd i vad avser viss utredning och kartläggning av det statliga och kyrkliga markbehovet;

12) lämna motionerna I: 819 och II: 1023 utan åtgärd, såvitt de ej behandlats i det föregående.

Stockholm den 11 maj 1967

På jordbruksutskottets vägnar:

ERIC MOSSBERGER

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Mossberger, Lage Svedberg, Hedström, Carl Eskilsson, Nils Hansson, Magnusson, Augustsson, Isacson, Skårman och Axel Kristiansson;

från andra kammaren: herr Lindström, fru Lindskog, herrar Antby, Eliasson i Moholm*, Johanson i Västervik, Persson i Skänninge, Lundmark, Persson i Heden, Dahlgren och Berndtsson.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Carl Eskilsson, Nils Hansson, Isacson, Skårman, Axel Kristiansson, Antby, Eliasson* i Moholm, *Persson* i Heden, *Dahlgren* och *Berndtsson*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets utlåtande som på s. 4 börjar med orden »Utskottet vill» och på s. 5 slutar med orden »i justitiedepartementet» bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill — — — (lika med utskottet) — — — för samhällsbyggnadsändamål. Å andra sidan ställer sig utskottet starkt tveksamt till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om riktlinjerna för förfarandet vid berörda marköverlåtelse samt beträffande inrättandet av en stats-kommunal marknämnd med de uppgifter som angetts av Kungl. Maj:t. Såsom anförts i motionerna I: 819 och II: 1023 har erfarenheten visat att det ofta tar lång tid att genomföra förhandlingar mellan kommun och statliga organ om markförvärv. Kommunen anser sig härvid, som även framhållits av motionärerna, inte sällan vara i betydligt sämre situation än när det gäller förhandlingarna med privata markägare. Enligt utskottets mening har från Kungl. Maj:ts sida inte framförts några mera bärande skäl för den i propositionen föreslagna ordningen. Utskottet anser för sin del starka skäl tala för att i stället i enlighet med förslaget i förenämnda motioner statens mark görs expropriierbar enligt expropriationslagens grunder. Till stöd härför vill utskottet bl. a. framhålla att expropriationsdomstolarna har en omfattande praxis att bygga på och att vid expropriation prisfrågan avgörs av opartis-

ka experter som har kännedom om lokala förhållanden beträffande markpriser, bebyggelseplanering och samhällsfrågor. Vidare står möjligheten till s. k. kvalificerat förhandstillträde öppen för kommun om marken är exproprierbar. Utskottet förordar således att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning och förslag i det angivna syftet. Utskottets nu gjorda ställningstagande innebär även att utskottet ansluter sig till yrkandet i berörda motioner samt i motionerna I: 820 och II: 1024 om avslag på Kungl. Maj:ts förslag i fråga om en stats-kommunal marknämnd. Vad utskottet i det föregående anfört som skäl för att statens mark skall göras exproprierbar gäller i lika mån sådan kyrklig mark som staten har formell äganderätt till och som därför enligt nu gällande bestämmelser ej är exproprierbar. Den av utskottet i det föregående föreslagna utredningen bör följaktligen även omfatta nu avsedd kyrklig mark. I sammanhanget bör enligt utskottets mening även beaktas vad i motionerna I: 819 och II: 1023 anförts om förenkling och effektivisering av formerna vid förhandlingar om försäljning av kyrklig jord samt ändringar i försäljningslagen m. m. Utskottet ansluter sig således till vad i förevarande avseenden föreslagits i nyssnämnda motioner. I samma motioner har vidare yrkats att byggnadsstyrelsen skall tilldelas uppgiften att svara för samordningen i förut berörda markförsäljningsärenden. Med hänsyn till att, såsom anförts i motionerna, förhandlingsnämndens funktion hittills väsentligen rört ekonomiska mellanhavanden mellan staten och landstingen på sjukvårdens område, medan byggnadsstyrelsen bl. a. svarar för statens lokalförsörjning och verkar som samrådspart i mark- och hyresfrågor, synes det utskottet lämpligt att styrelsen anförtros nu ifrågasvarande uppgifter. Utskottet tillstyrker därför motionsförslaget.»

dels att det stycke i utskottets utlåtande på s. 5 som börjar med orden »Vad slutligen» och slutar med orden »vara erforderlig» bort lyda sålunda:

»Såsom ytterligare anförts i motionerna I: 819 och II: 1023 skulle statliga och kyrkliga marköverlåtelse till kommuner betydligt underlättas om staten och kyrkan har god överblick över sina framtida markbehov. Bedömningar från de statliga markförvaltande myndigheternas sida om lokalisering av anläggningar för allmänt ändamål bör som motionärerna framhållit lämpligen grunda sig på kommunernas bebyggelseplanering. En utredning och kartläggning av det statliga och kyrkliga markbehovet på längre sikt, förslagsvis tio år, bör därför enligt utskottets mening komma till stånd. Utskottet ansluter sig i enlighet härmed till motionärernas yrkande att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag som syftar till att ge planverket och byggnadsstyrelsen i uppgift att gemensamt — i samråd med övriga berörda statliga myndigheter samt kyrkliga myndigheter och kommuner — genomföra en sådan utredning och kartläggning.»

dels ock att utskottets hemställan under 5), 6), 7), 11) och 12) bort ha följande lydelse:

»5) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 819 och II: 1023, såvitt nu är i fråga, godkänna att byggnadsstyrelsen fr. o. m. den 1 januari 1968 tillförs uppgiften att svara för samordningen i de markförsäljningsärenden som omförmäls i det föregående;

6) med bifall till motionerna I: 819 och II: 1023 samt I: 820 och II: 1024, förstnämnda motionspar såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag att en stats-kommunal marknämnd skall inrättas den 1 januari 1968 ävensom, i anledning av motionerna I: 819 och II: 1023 i vad desamma avser expropriation av statlig mark, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i enlighet med vad i det föregående anförts;

7) i anledning av motionerna I: 819 och II: 1023, såvitt gäller expropriation av viss kyrklig mark, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i överensstämmelse med vad tidigare förordats;

11) med bifall till motionerna I: 819 och II: 1023, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag som syftar till att ge planverket och byggnadsstyrelsen uppgiften att gemensamt — i samråd med kommuner, statliga och kyrkliga myndigheter — utreda och kartlägga det statliga och kyrkliga markbehovet på längre sikt;

12) i anledning av motionerna I: 819 och II: 1023, såvitt de ej behandlats i det föregående, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till förenkling och effektivisering av formerna vid förhandlingar om försäljning av kyrklig jord samt till ändringar i kyrkliga försäljningslagen m. m. som eventuellt kan föranledas därav, i enlighet med vad i det föregående förordats.»